

Bartos Tibor • ÁLLAMI BOLDOGSÁG

Bartos Tibor • ÁLLAMI BOLDOGSÁG

BARTOS TIBOR

I. Arany vasmacska
II. Budapesti lektúra
III. Teaház

ÁLLAMI BOLDOGSÁG

II. kötet

BUDAPESTI LEKTÚRA

KORRAJZ

BOOKART, 2024

Szerkesztette Hajdú Farkas-Zoltán

Lektorálta és jegyzetekkel ellátta Takács Ferenc

Köszönet Várady Szabolcsnak és Molnár István Gábornak
a jegyzetek és a névmutató elkészítésében nyújtott segítségért

Köszönet Szatmári Cecéliának a szöveggondozásért

Borítóterv Siklódy Ferenc

ISBN 978-606-8994-42-0 összkiadás

ISBN 978-606-8994-74-1

© Bartos Tibor örököse, 2024

© Bookart, 2024

Szerencsepicsa gyümölcse! Szerelmedet elette a fene nénjés-tül! Rövidkaraj recseg, párnám a kezében. Egy napja szunyálsz, hallom a feleségedtől! Most eresztett be, ment rendelni! Megcsináltátok a ramazurit, pesti intellektulkok! Áll a gyár! Vezérigazgatónkat, a Kóst én bújtatom anyámnál! Már nem látok az ágy alatt sakkozni vele! Hát kellett ez? Hallod? Lődöznek a Duna felől! A Trombita téren meg hőzöng a nép, hogy fegyvert! Azt hiszik a dinkák, bírnak a tankokkal! Te, várj, szólok a Müsző bölcsődéjébe, hogy megy majd be, amint lesz mivel! Se tuja, se busz!

Amíg a telefonon tornászik, gyúrom a bokám. Jobb, mint új korában! Pedig álmomban is mit koptattam! Mit lövöldöztem össze hősieken! Már úgy volt, hogy győzök, de jöttek a Liberátorok és szőnyeget borítottak rám, aztán csokoládét szórtak, meg röpcédulát, hogy csak így tovább! És jól vigyázzak, mert háborús bűneim nem évülnek el!

Megint szovázol?¹ Erisszél ki, márót² kell fölhajtani valahon-nét! A Kós félelmében csak sakkozik meg halózik,³ basztál már ilyet? A kapu felé megkérdezhetem végre: Honnan veszed, hogy a Vipláék eltűntek?

Honnan! Hát a Bari Annustól, méltatlankodik. Majd elered kenyérért. Amióta a biavban⁴ tanúm volt, azóta vigyáz az erkölcsömre. Az ő ítélszéke előtt igazam nem lehetett sose, de a Vipláék hírével mintha az utolsó akadályt háritotta volna el tisztességem útjából. Persze mi borítottuk a fejére a gyárát, intellektulkok. Pénz, szatyor, aztán indulok én is a piacra, egy kis kerülővel.

¹ *szovázol* – alszol (cigány)

² *máró* – kenyér (cigány)

³ *halózik* – eszik (cigány)

⁴ *biav* – lakodalom, menyegző (cigány)

Dehogy mondtam el mindent a Jóskának, nyugtat a Bari Annus. Van, amit neked se mondok, nehogy bolondot tégy. De legalább megláttad, hogyan tették csúffá a léánt. Hogy kik és miért, nem tudjuk. Annyit hallottam tőle, hogy rézműves cigányok, beszerceiek. Előlük menekültek Magyarba. Tegnap meg dől be az ajtómon berliner kendőben, mint valami vénség, hogy nyomában a beszercei asszonyok, nyitva a határ. Asszonyok? Azok hát, lihegi, azok tettek csúffá! Azt hittem, részeg manuskok, amiért nem adtad be a derekad! *Ne má! Asszonyok fogtak be, azok metéltek körül, hogy megmaradjak köztük, mivel ők mind ilyenek!* És fölcsapja a szoknyát, fordítja a buláját⁵ felém. Fiam, azt hittem, elvágódok, pedig én bábáskodtam is. A drága mindzsája⁶ olyan volt szegénynek, mint a nem is tudom, mi! Lyukas lobogó, segítem ki. Az, az, kapja föl a szót. Mondta is szegénykém, hogy már nem röstellené, ha egyszer a Vaker Zongorista nem kapott tőle herótot,⁷ csak a beszerceiek nem akarják ennyibe hagyni! A nénjére ráismertek a piharcon, és megizenték, hogy be is varrják a lukát neki! A fülükbe jutott, hogy gádzsóval teszi a testit! Így sütötte ki a nénjével, hogy jobb lesz eleredniük a nagyvilágnak előllök, hátha másfelé se őrzik a határt. És mondja utoljára, már meg is alkudott egy ismerős tefussal.⁸

Mikor járt itt, néném? Déltájt? Köszönöm, és pattanok, hát ha elérem őket. Aztán a Szolcsán-ház felé lassítok. Eszembe jut, mikor a főiskolára átiratkoztam, mondta egyszer a Vipla, hogy majd helyette is vakerázok⁹ angolul, milyen jó lesz. Jég hátán is megélünk. E szerint a kártyáiban volt a bokorugrás. Mit daravázna¹⁰ erdélyi cigány asszonyoktól? Nem ismerik azok a dörgést nálunk! A Szolcsán-ház vaskapuját be nem nyomják! Nem ám,

⁵ bula – pina (cigány); bul – cigányul fenék

⁶ mindzsa – pina (cigány)

⁷ herót – undor, émelygés, megcsömörlés (jiddis); herótja van = elege van (vmiből)

⁸ tefus – teherautó-sofőr, az 1948-ban létrehozott hajdani Teherfuvarozási Nemzeti Vállalat (TEFU) alkalmazottja

⁹ vakeráz – beszél (cigány)

¹⁰ daraváz – rémít, réműl, ijeszt, ijed, tart v. fél valamitől (cigány)

csak az utcai ablakot törik rájuk! Két sarok a rendőrség, miért nem szól nekik, hogy megfenyegették? Igazán? Akkor épp most fognak intézkedni a mindzsája ügyében? Még lassabbra fogom a lépést. Ha Bari Annus úgy látta volna, hogy megmaraszthatja őket, teremt nekik biztonságos szállást is, akár a pincéjükben. De ha menekülnének mindenáron? Megtorpanok. Hátha én-nekem kéne a menedéküknek lenni? Ha tegnap fölkeráztam¹¹ mind a kettőt? Mindenből kibújnál, te szar alak? Volnék, ha a Vipla föl nem ment búcsúzóul: *Ne tervezzé, nős ember!*

Ablakuk tárva, a szobájuk üres. Mondták az udvari szomszédoknak, hogy köd előttük, köd utánuk, vigyék a bútort? Nekem nem hagyatok semmit, egy fényképet, egy viplafogat, zokogja szívem, a hamis. Mert hova menekítettelek volna beneteket orvos feleségem elől, pedagógus mostohám, húgom elől? *Szerencsepicsa gyümölcse, ébredetek a Rövidkaraj igazára.*

Kenyér neszével indultam el hazulról, szereznem kell brúgót, nehogy már otthon is szar alak legyen a nevem. A *Liszferenc* sarkán lerobbant pékség, a vezetője felénk lakik, beugró herfli-sünk¹² volt még a malacbandában. Éppen rántja le a redőnyt a sorban állók előtt, hogy nincs tovább, de meglát és kijön hozzám a hátsó bejáraton egy veknival. Megállapodunk, hogy hazafelé mindennap ejt be kenyérfélét, amíg a helyzet nem tisztul. *Meg a assz>onyod is ránéz néha a kislányomra!*

Kerülök a *Álaminak*. Fegyveresek-fegyvertelenek tárgyalják előtte Gerő menesztését. *De a Nagy Imre is a rádióban csak szólongassa a népet fegyverletételre! Asse a mi emberünk!* Báli vendégeim ismernek rám. Amíg szót váltok egyikük-másikukkal, lyukas lobogós teherautók állnak meg, és szednek fel a Pestre igyekvők közül. Akár a buszpályaudvar. Csak a téli kikötő táján megint lövések pattognak. Nem olyan biztos, hogy be is jutnak, akik fölkapaszkodtak. *Majd odapörkölnék nekik, pökik a puskások a markukat. Hajrá, Újpest!* Akik amúgy sem

¹¹ keráz – tesz, csinál, művel (cigány)

¹² herflis – harmonikás (zenész szleng)

tágítanának innen, azok kikiáltják újpesti parlamentnek a *Álami eleit*. Én is közéték állok, fogadom csöndesen, ha szülőföldünk védelmében zongora-, harmonikaszóra vagy nyelvekre szorultok. Béketárgyalásokat akár cigányul folytatok már.

Az utcai lámpák gyulladoznak. Szürkületkor, nem bámulatos? Kijárási tilalom? Nagy Imre mondta be? A piacon Grüner Bözsi az úr. Méri a káposztát a hozzám hasonlóan óvatos duhajoknak. Hordói-sajtárjai fölött százaz égők ontják a fényt. *Na, Tibikém, gondoltad volna? Nem megmondtam, hogy minden napunk ajándék? Nem is szenvedünk azóta se, meg eztán se!* Kissé megroskadt az ajándékok súlya alatt, de a toroka beillik trombitának.

Újra hősként ünnepelnek otthon, mikor az elemózsiával befutok. Csak hát hús nélkül kínlódik a káposzta, vonnék az érdememből. Bea kapott száraz kolbászt az egyik betegétől, lelkendezik mostohaanyám, és lát neki a főzésnek. Nem is hallottam még lelkendezni. Se Beát rámosolyogni nem láttam.

Vacsora után a szobánkba szólít. Hírek az Akácfából? Bólint. A politikai tisztből Bocskai-sapkás nemzetőr lett! Aztán, hogy az öreg bement szétnézni a Tannimpexbe, és finoman kitesékelték. Menjen haza, Nándi bácsi, élvezze a nyugdíját! Legföljebb nem lesz annyi titkárnő anyukája, fűzi hozzá Bea a mama védelmében. Hát a Rókus? Került gyermekgyógyászuk a szomszédból, ahogy az újpestieknek is, így az igazgató. Lám, milyen jól elvagyunk Párt és *szakszet*¹³ nélkül, egy kis megértéssel! Átülök a telefonhoz, hadd hallom, ilyen jól áll-e nekem is a szénám.

Domokost hívom otthon, hátha benézett a szerkesztőségbe. Betört körüti ablakainkon akár benézhetett volna, meséli, de a Dohány utcai fronton semmi kár, folytatjuk ott, ahol elhagytuk. Írd össze, miket jelentetnél meg, ha elmarad az állami támogatás, és a magunk kenyerén kell elboldogulnunk. Főigazgatóság

¹³ *szakszet* – a szakszervezet szó gúnyos eltorzítása

nélkül? Holnap beolvasom a sikerlistámat! Régi rókák is készítik, Róna Ilus, a Kis Káldor, Szinnai Tivi bácsi, hűtene. Bár ilyen időkben talán ti, fiatalok igazodtok el. Igaz, a legrosszabb, ami történhet, vélekedik, hogy bevezünk egy csöndes polgári demokráciába. *Azt ti csak gondoljátok*, böffen bele egy hang, és a vonal megszakad.

Mégsem lehetünk el a Párt Ökle nélkül? S már zörög is az ablakunkon! Miért nem csönget? Átmászott a kerítésen? Kiosonsz a konyhába, nem hallottál semmit, utasítom Beát. Mici-sapkás paslag.¹⁴ Amint rányitom az ablakot, homlokára tolja a sapkáját. Jó estét, doktor úr! Máris megyek! Tovább, szólok ki a konyhába. A túlsó szomszéd, Bánki ügyvéd!

Nem akar zavarni, inkább a kerti vaksötétben mondja el, hogy közös kerítésünkéből kiemelt két szál deszkát, úgy jött át, utólagos engedelmemmel. Kérem. És a rést meg is hagyná, ideiglenesen persze. Ahogy jönnek látja. Mert neki nyomós oka van annak föltételezésére, hogy az életére törnek. Ugyan! Azért a résen ő átbújna a feleségével, ha a háza előtt gyanús alakokat észlel. Semmi akadály. De ha az alkalmatlanság éjjel történék netán, és hogy a nyugalmunkat ne háborítsa, adnék-e neki pincekulcsot, hogy oda lehúzódhassanak és az ajtót magukra zárhassák? Miért ne? Továbbá volna itt egy ládika, nyitva, tesszik látni, poros ügyiratokat tartalmaz, megőrizném-e a számára? Készséggel. Akkor már megy is. Nyugodalmas jó éjt!

Vázaolom Beának dr. Bánki Brünauer Dénest. Meg se ismerem micisapkában! De mit tesz a forradalom! Tőlem elveszi a csengőfrászt, őt részesíti benne. Ennyit megérdemel. '45-ben kispaslag-mandátummal lett Újpest megyei jogú város tiszti főügyésze, és potom áron jutott az elárvult szomszéd házhoz. Derék ügyvéd lakta, Auschwitzban végezte. Fiacskám, oktatótt a Tanár Úr, a derék emberek előbb halnak, én már rég figyelem! A fordulat évében kiderült, hogy Bánki doktor kommunista

¹⁴ *paslag* – a 'férfi' értelmű *pasas* tréfás eltorzítása

utasításra váltott kisgazda-pártkönyvet. Nemcsak ő. Dobi István államfő, Ortutay kisgazda-kultuszminiszter is, Sólyom vezérkari főnök is. Akit aztán fölköttöttek. Tutus viszont él és virul.

Eszerint Sólyom volt a derekabb áruló, érdeklődik Bea álnokul. Viszonyulásod a Párthoz forradalmi változáson esett át, magasztalom. Vagy te estél át a pártodon, mint a szentesi bíró a talicskán. Azonban Bánki Brünauer doktor még versenyben a legnagyobb gazember címért, ha a tyúkszaros életét kénytelen-kelletlen megmentjük. Mit tyúkszaros, eszmélek. Disznó-szaros! A tréfli törvényét is megszegte! Amikor ideköltöztek, disznó is költözött velük, mégpedig a hálósobájukba. Láttál már zsidót disznóval hálni? Délelőtt a feleség, az újpesti színház hajdani primadonnája kiterelte a teraszra, ott hentergett vele a hencseren, és skálázott, trillázott. Kamaszfejjel azt hittem, ilyen a művészet. Később meg, hogy a kommunistává lett főügyész úr csak nem fog bajt hozni ránk, ha művészlélek, és hallja, mit összegyakorlok harmonikán-zongorán. Hanem a műélvező disznó kimúlt. Korcs kutyákat szedtek össze helyette vagy ötöt, s azok nem túrték a zenéimet csaholás nélkül. A művésznő se eresztette ki a hangját már. A félelem ez idő tájt költözhetett a házukba. Igen, mert Muráti Lili akkoriban ismertette Bánki pályafutását a spanyol rádióban. *Isten malmai lassan, de biztosan örölnék!* Köszönőviszonyunkon sose bővítettünk, illetve tavaly egyszer elkapott Bánki az utcán, hogy bevezetik az ebadót, nem vállalnék-e az öt kutyájuk közül egyet. Névleg persze. A fekete pulit. Cigány a neve. Dehogyanem, biztosítottam, ha át tetszenek keresztelni Zsidónak. Szó nélkül tette zsebre, mert új szelek fújdogáltak már.

Bea átszaladt rendelni, s úgy láttam, pincénk nem szolgált az éjjel óvóhelyül. Alig a ládikót elsüllyesztettem, katonameger csönget. A kapuban ismerek rá. Felső ipariskolás volt, már asztalosmester lehetne, ha be nem zupál. Jóképű gyerek. A gép levitte egy ujjpercét, de attól ügyesen gitározik, sőt talán

épp az apró híja tette szelíddé és alkalmazkodóvá régi malacbandánkban. Vélttem akkoriban. De most másra derült fény. Életrajzaiba azt írta, hogy apja eltűnt a fronton. Hát nem tűnt, előkerült. És Klimának hívják őt is. Hát aztán? Nekiül mesélni, mennyi kellemetlensége volt már a nevéből, mert újpesti hivatalokban, ahol csak a *személyijét* kérték, az apját firtatták mindenütt. Igen, a neve miatt lett továbbszolgáló! Mivelhogy Újpest nyilas városparancsnokát is Klimának hívták. Is? Nem! Az apámat! A háború végén eltűnt csakugyan, de most előkerült! Hogy ő többet nem bujdosik! Fölvirradt neki! Itt az ő világa! Ilyeneket ordít a részeges kubikos. A hóbörgő senkiházi, háborog az ifjabb Klima. Hozzám költözött az albérletembe! Mit tegyek? Magyarosíts, ajánlom. Legyél Kondor, Káldor, Kende, keress albérletet a Dob utcában. A Kenedi is szép név! Mint ha sikerülne megnyugtatnom. Még a zongorához is leültet. Te miket fogsz az *Emlékszel, nyár volt* zárlatába? Tudod, a Menya számának a végéhez! *Ó, hova lett az a gyönyörű nyár?* Ha F-ben vagy, akkor F, C 96, E-F7, Es-g-moll 7, D-A moll 7, g-moll 7, Ges 13, F major. Lefirkantja és szaladna vele.

Ha nem csöngetnének. Nézek ki az ablakon. Hát ezek? Stráf-kocsi, markos szivarok, nők is. Katonameger vagy, várd meg, mi lesz itt! De a kapuban már megismerem Hubi púpos anyját, szederjes arcú hűgát és a hórukk-emberek közül kiválik idősb Benedikt Hubert, a tiszteletre méltó bronzöntő. Hubiék küldik üdvözlötüket. *Kintről!* Tessék beljebb kerülni. Nem, ők nem is időznének, csak került kocsi, vinnék Hubiék holmiját. Bécsből telefonáltak tegnap, hogy egy svéd gyár viszi tovább Hubit, ismerik jól a gépeiről. Gratulálok!

Magunknak is, mert két szobánk lesz a házassághoz, és mire fölrakodtunk a kocsira, a mosókonyhánk is megürült. Hubiné szellős üstházi kamrájáról megfélekedtünk, jut eszembe, amikor Klima őrmestert is eleresztem a zongora-íróasztal-francia-ágy átcsoportosítása után. Lássuk csak! Szárasztásták. Kisbödön

zsír. Lekvárok. Bab. Dió. Mák. Só, cukor. Lakbér fejében lefoglaltatik. Rendezkedek, majd mákot darálok, hogy dolgos feleségemet mákos tésztával fogadhassam a megbővült lakásban.

Már csak a meleg hiányzik belőle, néz körül Bea. Evés után kapok észbe, hogy főszerkesztőmnnek sikerlistát ígértem mára. Hm. Nem vagyok irodalmi hangulatban, hátha más sincs. Hátha fegyverre kapott a Nyájas Olvasó, aki tegnap még kultúrforradalmár volt és *Kareninát* olvasott a bakon. Az ám, mert csak értékállót adtunk a kezébe! Nevelő hatásút! Pozitív hőst! De a maga jószántából mit forgatott a villamoson a termelési értekezletről hazafelé? Sárgaregényt! Félpengősöket! Akár letenné értük a fegyvert most is? Hóha!

Tárcsázom Domokost. Dől belőle a hír, hiszen a Nyugatinál lakik, aztán térünk a szakmára. Nem örül az elgondolásomnak. Te kultúr-ellenforradalmár! Vívmányainkat szennyirodalomba fojtánád? Ha be nem zúzhatom, célzok az öve alá, és sikerül is elhallgattatnom. Úgy számolok, magyarázom tovább, hogy a Nyájas kétannyit leperkálna Agatha Christie-ért, mint egy hasonló terjedelmű Thomas Hardyért, s akkor Hercule Poirot-ból pénzelhetjük Hardyt, ha kimarad az állami támogatás. Mindjárt jobban tetszik, de egy gyenge ellenérvet megereszt: És új népművelési miniszterünk, Lukács György mit szólna a detektívregényeidhez? Nem kérdezzük, vágom rá. Azt hiszed, polgári demokráciában főszerkesztők a kultuszminiszterrel láttamoztatják terveiket, bököm oldalba tegnapi lehallgatónkat. De most nem avatkozik a dolgunkba. Félpengősbe felejtkezett? S ha nem választunk olyan népművelési minisztert, akitől egy Rudas Lászlónak kell megmenteni Madáchot? Abban maradunk, hogy lövéseket már csak az Üllői út felől hall, s ha így csendesedik, holnaputánra összetrombitálja a szerkesztőséget soraink rendezése végett. Legyünk első a könyvpiacra!

Másik szobánkban, mert íme, van már kettő, dolgos kis feleségem elvermelte magát a franciaágy sarkában és lámpát

oltott. Fáradt szegény? Vagy fázik? Hát az örömmámor? Hogy évekig dolgozhattunk volna, amíg idáig jutunk? No, nem baj, az Akácfa utca telefonhíreit megkaptam mákostésztaevés közben. Hogy a Kiliánna lett Károly-kaszárnyánál zajlik az ütközet a szovjet tankok meg a pesti srácok között. Hatásosan alkalmazzák a hadrendben vonuló behemót T-34-esek ellen a Molotov-koktélnak elkeresztelt benzines palackot. Hanem a csatájuk sorsát az döntötte el, lihegte a nemzetórré lett Laci sógor a telefonba, hogy átállt hozzánk Maléter! Hogy az ki? Örnagy, ludovikás, a háború végén hadifogságból jött vissza a szovjetekkel, náluk kapott partizánképzést. Szóval, mint a Kilián parancsnoka lövetett a Corvin moziban fészkelő Molotov-koktélos srácokra, aztán amikor az őrsége már nem akart löni rájuk, akkor együtt torlaszolták el a Körút sarkát a rusz-kik előtt. Már úgy ünneplik, mint a nép vezérét! Nagy Imre mindjárt megtette honvédelmi miniszterének!

Ennyit tudtam meg a veseasztali telefonból. Vagyis a sógor után, Nagy Imre után megint egy átállás. Már csak a feleségem állna át az oldalra! Javában fújja a kását. Van külön szobám, igaz. Még a Tanár Urat föl hívom, nincs olyan későn. Örömmámor hiányzott? Tőle megkapom. Verset írt, lobogja, élete első hazafias versét. Semmilyen 20 évig, s most meglódult! Már olvassa is. Nem vár dicséretet. Tudja ő, hogy remekelt, elég az. És közli az *Irodalmi Újság!* Ugorj föl, fiacskám, mihamarább!

Megint egy átállás? Még a Múzeum körüti kiselőadóban Rákosi képére szegezte csontos tanári mutatóujját érvei erősítésül: *A barátom is így gondolja!* S a bölcs barát 60 éves születésnapjára felajánlotta a *Lear király* magyarrá fordítását az írószövetségben. Nem kértek belőle. Ódára meg, úgy látszik, nem volt indíttatása, mint a hazafisághoz most! Az átállás dupla szaltója, hogy hazafias költészetünkről szólva akárhányszor Karinthyt idézte: *Ki az a haza? Kislány, és a pinája naponta kinyalendő?* S most ez az ömlengés!

Reggel elkapom Bea doktor lábát, amikor kelne. Mint a béka lába. Eleredek kokszért, adj pénzt! Élvezem, ahogy rejtett bugyel-lárisaiból összekaparja. *Mennyit kell fűzetni*, pislog takarékosan. A látvány megéri a fáradságomat. Először a gázgyárba telefonálok Óbudára. Benn vannak, még kelletik is a portékájukat. Friss, száraz Dió I., Dió II.! Tessék idefáradni! Teherautóink sajna nincsenek most, szíves megértését kérjük!

Namármost. Lapaj fuvaros jár le utánunk gyári haknikba. Ül a színpad alján, mulat magában, és szép lassan elázik. Éjfél után megáll mögöttem, és nézi a kezem merően, mint aki ehelyt tanulna meg zongorázni. Egyszer csak mélyen markol a nadrágzsebébe, majd megnyitja szívlapát-tenyerét és galacsinná gyúrt tízeseket-húszasokat hullajt a billentyűkre. Százast is olykor. A szövege hozzá: *Ésapám, én gyűlölöm a zегényembert!* Jó vendég. Záróra után hazatámogatom, azért tudom most, kihez forduljak! De hogy abban a Tél utcai házban kit keressek név szerint? Megvan! Nemes Lampérth Jánost! A festő unokaöccse, hiszen beszéltük is!

Épp adja ki a fuvart a kocsisainak, meglát, megölel. *Volt egyszer egy zongorista, sápadt és sovány*, énekli a képembe. Zongorát pillanatnyilag nem költöztetünk! Nem, koksz kéne a gázgyárból. Töpreng. Az még belefér. Itt az öreg Sajtos az egyszem muraközijével, a Birslivel. A gázgyár megrakja a *verdáját*,¹⁵ nálatok meg majd te kosarazol. Az öreg nem bírja már a hátalást. Hagyd a lóvét, legközelebb elrántod a nótámat, megfelel?

Zötykölődünk a bakon. Az öreg Sajtos nem beszédesebb a muraközínél, viszont óvatosak mind a ketten. Lövöldözést ugyan nem hallani, forgalom sincs a kertek alján, de minden sarkon lecövekelünk. Az öreg tekergeti a nyakát, a Birslit meg békén pisál, amíg ezt nem hallja: *Indíts, Kossuth!* A néptelen Árpád híd az igazán kockázatos, de azon robogunk is, megál-lás nélkül.

¹⁵ *verda* – szekér, kocsi (cigány)

Negyven mázsa koksz két markolás a darunak, a kijáratnál fizetek, és *Indíts, Kossuth!* Azazhogy söröshordóinak valamiko-ri terhéhez külön buzdítást vár a Birslit. *Hadd szóljon az eleje!* Hazafelé tart, szaporázza is, csak az én gondom nő. Számoljuk az öreggel, hány kosár lesz. Hetven? Nyolvan? Beszarok! És a lépcsőzés! Kellett nekem orvos feleség!

A ház segít a háziúron, mint annyiszor. Egy pinceablaka az utcára szól, kivéssük a rácsát! Apámnak miért nem jutott eszébe? Mert az elektromosok bratyiztak¹⁶ a gázosokkal, és a koksszal úgy surrantak le a pincénkbe, akár a kísértetek. Tante Poldival énekeltük: *Es tanzt ein Bi-Ba-Butzemann in unserm Haus herum, fidebum!*¹⁷ Ráillett a házat kerülgető sze-neströgerekre, a fene a jó dolgomat! No de vezekeltem az úri gyerekséggért, trógeroltam eleget aztán. Viseld békén az ostrom-állapotot most! Kikapjuk a rácsot még világosan, az öreg rak-ja-emeli a hátamra a kosarakat, és a kokszot két órán belül ledöntögetem az ablakon, nincs lépcsőjárás. Hőj! Feltöltöm a kazánt vízzel és bedurrantok, hadd legyen meleg, mire meg-jön az asszony.

Jön és a fűtőtestre úgy teszi a kezét, hátha el kell kapnia, az-tán csalódik. Mondom, a központi fűtésnek más hibája nincs, minthogy begyűjtani reggel kell. Csikorgós hidegek évadán ki se hunyjon. Jó, akkor ő fekszik le, holnap mennünk kell Pestre, igaz? Ettél-e, próbálom megállítani. Igen, a rendelőbe hoznak ételhordókban. Hívásod volt? Igen, a Fóti útra. Csak nem egy-magad mentél? Nem, védőnővel. És ásít. Jól van, korán kelünk, a szerkesztőség tehet róla, nem lehet egy szavam.

Legalább az üres konyhában duzzoghatok, mint a meg nem értett férjek. Az se sikerül. Szegényes az éléstárunk. A koncer-vek mögött két doboz ringli! Már akkor figyelmes lettem rájuk, mikor a táskából kirakodtam. A füstös hangú légikisasszony

¹⁶ *bratyizik* – barátkozik, cimborál (a szlovák *brate* '(fiú)testvér, báty, barát' átvétele)

¹⁷ *Es tanzt ein Bi-Ba-Butzemann in unserm Haus herum, fidebum!* – Egy mu-mumus táncol a házunkban körbe-körbe! (német gyerekdal)

ingyenkegyelme! Honnan tudta, mit szeretek! Kinézte belőlem a családapát, aki dehogyis vásárolna a maga belinek, azért kárpótolt!

Helyes, az ő tiszteletére! Kétszersültet hoztam, azzal. És fogpiszkálókkal tálalom. Ajóka, most kegyeddel baszok félre! A keresztény klasszikusok megmondják, hogy a bűnös szándék éppolyan, mint a bűn. Ha nem rosszabb. A Kirisztus szerint már ki kellett volna tolnom azt a szemem, amelyikkel megkívántam. Csakhogy az én bűnös kívánságom az ízlelőbimbóimban lakozik. Megízlelhetem a bimbóját, Ajóka? Á, csak tréfáltam. A fontos, hogy a szám ízét jobban eltalálta a ringlivel, mint Marcel Proustét az a teasütemény, amelyiknek a neve mindig a nyelvem hegyén van, mert Gyergyai professzornál hallgattam világirodalmat. S ha tudná, mit hallgatok én szeptember óta, forgatom a szemem. Semmit! Magamat! Feleségemnek mindegy a hivatása, és elalszik azon, hogy ingyen fuvarhoz jutottam a Nemes-Lampérth unokaöccsétől. Ó, nekem mesélhet, békít Ajóka. A bimbómra ringlilt tűzők fogpiszkálóval, úgy kínálok majd a röpcsin.

Alszok is az ígéretével, mint a tej, Bea alig támaszt életre reggel. Indulni kell! Mikor akarsz majd hazajutni? Kötelességekhez jobban nem választhattam volna. Az újpesti parlamentnél fölkapaszkodunk egy lyukas lobogós teherautóra. A Köztársaság tér a végállomás, jó lesz? Tisza Kálmán tér az, kiabálja le egy farkaskutyás. Még jobb, mondom. A kutyus a Városi Színház körül sétálna? Ugyan már, nyomkereső! Nem hallottad, hogy megostromoltuk a pártházat?! De még a pincékben valahol dörömbölnek! Aztán lökik a szót, hány sárga cipőst kötöttek fel, vertek agyon, lóttek keresztül. *Nesze a bratyómér!*¹⁸ Hivatásának élő feleségem se élő, se holt, mire lekaszálódunk.

Elkísérem a Rókuszig. A Rákóczi út csöndes nyüzsgés. Több a belőtt kirakat, mint az ép, de cipője-ruhája-edénye-táskája,

¹⁸ *bratyómért* – bátyámért; *bratyó* = 'fiútestvér, báty' (szleng, a szlovák *brate* '(fiú) testvér, báty, barát' átvétele)

amit kínált, minden a helyén, ha az árcédulákat üvegkristály borítja is. A zúzalékon itt-ott papírlap, rajta kézírással: *A mi forradalmunk tiszta! Hol maradtak a fosztogatók?* Bea doktor lassan életmagra kap. Az osztályáig föl kísérem, hadd lássák a kolleginák, hogy megvan még a férj. Mindjárt ott is fogják éjszakai ügyeletre.

Akkor irány a szerkesztőség. A New York körúti ablakain bejár a szél, fönn az udvari folyosón ülésezik a társaság. A második napirendi pontra futok be, *Gellért Gábort dobjuk ki az ablakon!* A népítéletet végrehajtani csak mi ketten bírunk a kiteniszezett Bandika úrral, mi azonban Gellért mellé állunk. Veregetjük a hátát, hogy egy darabig ne próbálja a szót magához ragadni, már nem párttitkár. Aztán a latincsoport vezetője, *Lazoire*, a *Bajomi Lázáj* áll elő, hogy a nevünket változtassuk *Új Magyar-ról Európára*. Zajos tetszés. Majd munkástanácsot választunk, és Bandika úrral, Szász Bélával együtt közibük kerülök. Megtudom, hogy igazgatóválasztás volt az első napirendi pont. Rákos elvtárs disszidált a Szovjethazába, tehát máától Domokos igazgat telefonon, a munkástanács bevonásával. Mindjárt ki is adjuk: annyi munkát vigyen haza ki-ki, amennyit bír, mert itt nem üzemelhetünk. A gyűlés zártával Szász Béla nyomakszik mellem, hogy a Miksa utcában Heltai Gyuri kocsiában várja. Vólna-e kedvem velük tartani? Van, ameddig ide gyalogszerrel is visszajutok.

Pálóczi Bobi ül a sofőr mellett. Heltai mellé nyomakszok be. Egyszer láttam Viktor bácsiéknál, amikor hazajött. Hova menjünk, néz rám, mint aki tájékozódott felőlem azóta. Előbb hadd hallom, mire kellenék, vetem az úti cél elé. Angolosotok van, mutatok Bobira. Németesetek is. Béla nemrég végzett Theodore Fontane fordításával. *Tévedések, tévelygések*. Címe szerint az intellektuokok forgatókönyve. Nekem egy hét elég volt, hogy nyugati sajtón dörzsölt lektorból óvatos újpesti duhaj legyek. Így kellesz, biztatnak. Hangulatjelentést várunk tőled. Akkor

forduljatok kifelé a Dohány utcán. Nem bántam volna a *Lúdlábat*, hogy a művirágos meg a kesztyűs Sólymot bevonhassam a kupaktanácsba, csak a *Lúdlábnak* láttam a bezúzott kirakatát már az első reggel. De alig kanyarodunk ki a Miksa utcából, ismerős boriszákok állnak egy udvari borozóhoz vezető kapualjban. Itt jó is lesz. A sofőr odébb fékez, hogy majd visszatolat, ha intünk. Benn meleg fogad. Két asztal, pult, bor, kávé. Kész hangulat a jelentéshez.

Heltainak azonban sürgősebbek a jelentenivalói. Az *Öregtől* jövök. Két órája kaptuk híret a kormányülésen, hogy az angolok meg a franciák bombázzák Szuézt. Isten bassza meg őket, csapja hozzá Bobi a külpolitikai kommentárt. Szakasztott így látta az Öreg is, mosolyog Heltai. Most az a kérdés, közbelépnek-e az amerikaiak. Nekik éppolyan alkalmatlan, mint nekünk, vélekedik Bobi. A Csatorna államosítása óta csönd volt, csak az izraeliek pökték a markukat. Eisenhowernek lépnie kell. Különben kitől kér Nasser segítséget? Az oroszoktól. Akkor pedig leszarták az arab kalapácsnyelüket. Rádadásul, emlékeztet Bobi, hatodikán elnökválasztás lesz Amerikában. Kínos. A kelet-európai helyzetet meg a közel-keletit nem hagyhatják egyszerre kicsúszni a kezükből.

Politizálásból nem kell sok, hogy unjam. S ha az oroszok a kisujjukat nem mozdítják Egyiptomért? Cserébe, hogy minket zavartalanul lerohanhassanak? Kérdésem, mint a levegőben álló kés. Riadtan néznek, ellenvetés nincs. Ez is benne a pakliban, morogja Heltai. Az Öreg megint Mikojánnal és Szerovval tárgyal, így kaptam kimenőt. Tegnap délután ugyanez volt. Csak tegnap óta a semlegességünkkel is bővültek a tárgyalnivalói. Mert a határról mindennap kapjuk a telefonokat újabb orosz egységek érkezéséről. Mikojánék pedig állítják, hogy a Dicsőséges tegnap megkapta a kivonulási parancsot. Azért is nem avatkoztak a Köztársaság téri ostromba. Az Öreg egyetlen ütőkártyája, hogy az Egyesült Nemzetek elé terjesztett panaszunkat csak akkor vonjuk vissza, ha a kivonulás meg is történik.

Mikor egymás közt megállapodtak, hogy holnap-holnapután dől el minden, akkor fordulnak hozzám. *Mit szól a munkásosztály?* Heltai rókaképén fedezek fel halvány mosolyt, neki válaszolok. Amelynek vezetői ti vagytok? Vagy a hiteles képviselője én? Másfél évig figyeltem, hogyan csináljátok a grimbuszt¹⁹ a szerkesztőségben. A munkásosztály csak az újságokból értesült, és nyugtázta velem együtt, hogy az elvtársak kínban vannak. Egyet-egyet facsarni a karjukon öröm is, haszon is. Nekem ennyi elég volt, a munkásosztálynak is. Nektek nem. Hetente duplázatok a tétet. Amikor a Rajk-temetésre nem tudatok ráduplázni, akkor a focimeccsek hajrájában járatos munkásosztály már türelmetlenkedni kezdett. Nem észleltétek. Úgy teltek el napok, hogy az egyetemistákhoz sem volt egy értelmes szavatok. A vonulásukhoz, a gyűlő görgeteghez. Sose látott tömeget hagyatatok fortyogni a Parlament előtt. Pedig a ti öregeteket követelte, mert egyszer hallott kedvére valót tőle. Ő meg a Központi Bizottságtól várt utasítást, *sillabuszt*²⁰ esetleg, hogy mit mondhat. Végre föltuszkoltatok az erkélyre, és ott kiderült, hogy hivatásos forradalmár létére nem pipált forradalmat. Ti se pipáltatok. A munkásosztály legalább tudja a forradalmak leckéjét. Hogy közbük lőnek. Amelyik *osztályharcban vasba öltözött*, annak talán hiába. Hanem az újpesti munkásosztály kisémmizett paraszt, sokszoknyás vonatozó, államosított szatócs, hazudozást unt tanárember, anyagmozgató régi ezredes, elcsapott bíró, belistázott jegyző, kubikos nyilas. Féllábú cigány lány, amelyik egy mankón billeg, milyen ügyesen, három műszakban a Pamukba! Sok cigányt Rákosi emelt proletársorba, és tessék, itt a legfrissebb nyilatkozatuk: *Forradalom? A lólók*²¹ *meg a biboldók*²² *dolga*. Azt mondod, merednek rám, a föld alá bújnak majd a szovjet tankok elől? Akár csak ti a forradalom elől, viszonztam, és letettem a borom árát.

¹⁹ *grimbusz* – felfordulás, lármás veszekedés

²⁰ *sillabusz* – jegyzék; eredetileg pápai jegyzék, a tévesnek ítélt tanok egyházi jegyzéke (latin)

²¹ *lóló* – orosz (tkp. 'vörös' – cigány)

²² *biboldó* – zsidó (cigány)